

פרשת כי תבא

כו א. והיה כי תבוא אל הארץ לפי שאמר למעלה בסמוך והיה בהניח וגו' פירש לך כאן שיש מצות נוהגות קודם לזהניח כגון בכורים ומעשר וכתיבת התורה על האבנים ובנין המזבח והברכה והקללה על שני ההרים (א).

ב. ולקחת מראשית חזר בה¹ בשביל ללמדך סדר המצוות. מראשית פרש"י ולא כל ראשית. כלומר אינך צריך להביא כל הפרי שלם אלא מקצתו (ב). ד"א מראשית מן העלוי כמו ראשית תבואתו², ראשית שמנים ימשחו³, שהוא לשון שבח ועלוי⁴. ד"א מראשית מאותם שמתבשלין ראשונה לפי שהן חביבין⁵. כל פרי האדמה פרי אתה מביא בכורים ואין אתה מביא יין ושמן לבכורים⁶. ושמת

מקורות וציטוטים: 1 שמות כג יט. 2 ירמיהו כ ג. 3 עמוס ו ו. 4 ספורנו, מלבי"ם. 5 ריב"ש. 6 ספרי.

ביאורים

פסק להלכה מרוקבות (לא מגוקבות) משמע דבמגוקבות יוצא יד"ח, ואפי' לגירסת הירושלמי יש ג"כ לומר דדוקא שכל אותו המין הוא כן דהוי מין גרוע או אין מביאין אבל אם בודדים חסרים מותר להביא, וסיים דדברי החזקוני בחזקתם. (הרדא"מ). אמנם לפי גירסת הריב"א ליתא לחדוש זה. ובדברי הריב"א יש להוסיף דהא בפירוש איתא בריש פאה דביכורים אין להם שיעור למעלה ובמס' בכורים פ"ב מ"ד עושה אדם כל שדהו בכורים (ע"ש בר"ש). ואפשר לומר דהלימוד דמראשית ולא כל ראשית דרשינן כמו בחלה דבעינן ששיריה ניכרים. אלא דלא לגמרי מדמי להו, אלא כמו דמראשית גבי חלה מלמד דאינו יכול לעשות כל עיסתו חלה, כך מראשית גבי בכורים מלמד שאינו חייב לעשות כל פירות שנתבכרו יחדיו באילן ביכורים אלא סגי אפי' ענב א', אפי' תאנה א' (עפ"י הרש"ר הירש). וברא"ם בסוף דבריו כתב ראשית הפרי אע"פ שאינו שלם כל צרכו, ועיין תוס' אנשי שם, מסכת בכורים פ"ג מ"א בסופו.

(א) אע"ז, ובפ"י הטור עה"ת כתב: ואין כן דברי רבותינו. ונראה שכונתו. לענין בכורים (עיין קדושין לו: ורש"י). ומעשר (כתובות כה. ורש"י). ולכאורה נראה להוסיף גם מצות חלה שהרי משבאו אבותינו לארץ נתחייבו בחלה אף קודם כיבוש וחלוקה אף שלא נתחייבו בתרומות ומעשרות אלא לאחר שבע שכבשו ושחלקו. (עיין כתובות כה., ב"מ פט., נדה מז.). (ב) מפרשי רש"י הקשו, הרי אפשר ללמוד גז"ש ארץ ארץ וכמו שפירש רש"י בהמשך. ורבינו נקט תרוץ שונה ומחודש, שכוונת רש"י שאפי' חלק מפרי גם אפשר להביא לבכורים. וז"ל הריב"א: חזקוני מפרש מראשית ולא כל ראשית כלומר אינך צריך להביא של כל אילן אלא מקצתו עכ"ד. וראה באופן דומה בסמ"ג עשה קמ"א. ובקובץ כרם שלמה (שנה יג קובץ ב' הערות מאב"ד בנדין זצ"ל) כתבו: יש לעיין דכירושלמי מס' בכורים פ"א ה"ג תני תמן תאנים סוכות, מגוקבות וכו' אין מביאין מאתר ויש חסרון בפרי. אבל הרמב"ם בפ"ב מבכורים ה"ג

בטנא דרך כבוד ולא בחיק ולא בכנף הבגד. והלכת אל המקום על ידו של בעל הבכורים יעשה הכל לקיטה והולכה ולא ע"י שליח (א) וכן מנהג אם נתן המלך שדה לעבדו העבד עצמו מביא לו דורון מפירות השדה.

ג. אשר יהיה בימים ההם ואין לך להשהות בכורין עד שיהיה שם אחד מקרוביך ליתנם לו⁷. הגדתי היום מודה אני לפניך כי באתי אל הארץ (ו) כמו שנשבע ועמד באמונתו ונטלת בה חלקי ועכשיו אני מביא לו דורון מפירותיה להזכיר שהוא נתנה לנו⁸.

ד. ולקח הכהן הטנא מידך שלוחו של מלך מקבל הדורון. והניחו לפני מזבח אם אין מזבח אין בכורים⁹.

ה. ארמי אבד אבי סרסו יעקב אבי הארמי כשהיה הוא בארם היה אוכד פי עני בלא ממון שלא היה מוחזק בארץ. אבד לשון עני כמו תנו שכר לאוכד ישתה וישכח רישו¹⁰, ואין לתמוה איך נקרא יעקב ארמי שהרי דוגמתו מצינו יתרא הישמעאלי והוא היה ישראלי¹¹.

ו. ובמרא גדל כתר גומו ובחזונו רבא כדכתיב¹² המסות הגדולות אשר ראו עיניך וגו'.

ז. ארץ זבת חלב ודבש מה זבת חלב ודבש דלהלן¹³ ארץ חמשה עממים אף זבת חלב ודבש דהכא ארץ חמשה עממים. מכאן היה רבי יוסי הגלילי אומר אין מביאין בכורים מעבר לירדן שהרי אינה ארץ זבת חלב ודבש¹⁴.

י. והנחתו, והשתחית מלמד שטעונין הנפה שתי פעמים אחת בשעת קריאה ואחת בשעת השתחוויה (ח). והשתחית כאדם שנוטל רשות מרבו והולך לו¹⁵.

מקורות וציטוטים: 7 עיין ברמב"ן, (וראה גם בספר הגות בפרשיות השבוע). 8 ריב"ש, (להכיר שהוא נתנה לנו). 9 ספרי. 10 משלי לא ו. 11 שמו"ב יז כה, דה"א ב יז, אע"ז. 12 לעיל ז יט, ועיין להלן לר יב ב"ש ובנתינה לגר כאן, וראה גם מוריה ניסן חשמי"ט בפרושי הגרש"ט. 13 שמות יג ה. 14 ספרי. 15 ריב"ש.

ביאורים

בכורים (ד). מבואר שהמלקט בכורים לשלחן ביד אחר מותר לשלוח אבל אם לקט להביאן הוא לא ישלחם ביד אחר. והובא גם בתוס' ב"ב פב. ד"ה בצרן. וכן ברמב"ן שם. וכ"ה ברמב"ם פ"ב הכ"א, ועיין במרכה"מ פ"ד הי"ג מש"כ בנדר"ד מ"ט שלח אינו קורא. (ז) לשון הגדה מלשון הודאה (ילקוט יהודה). (ח) ספרי. לפנינו יש גורסים שטעונים הנחה ב' פעמים. (וראה לעיל

(ג) בספרי (פס' י'): שהאפוסטרופוס והעבד והשליח וכו' מביאין ואין קורין. והגרי"י סרנא וצ"ל כתב שהטעם לכך אפ"ל לפי דברי החזקוני, שהרי המנהג הוא שאם המלך נותן וכו' אם כן יש כאן חסרון במינוי השליחות וזה גורם לכך שאינו יכול לקרוא. ולפי זה לא חלק רבינו על הספרי שמשמעות דבריו שאין לעשות כלל שליח. ועיין גם באברבנאל. ובירושלמי מסכת

יב. כי תכלה לעשר אהדריה קרא¹⁶ בשביל הוידוי כדכתיב בערתי הקודש מן הבית. ונתתה ללוי ולגר ליתום ולא למנה לאיזה מהם שתרצה¹⁷.

יג. בערתי הקדש העליון במשמע אלו הבכורים כדתנן במסכת בכורים יש במעשר ובבכורים מה שאין כן בתרומה שהתרומה והמעשר טעונים ביאת מקום וחיובים בבעור וכו'¹⁸.

יד. לא אכלתי באני ממנו ולא השחתיו בטמא ולא גזלתי ממנו כמו וידוי תשבנה אונו¹⁹. ולא בערתי ממנו לא השחתיו בטמא²⁰ בדבר טמא, שהרי אסור להוציא מן הדגן בשום דבר קודם שיפרשו ממנו המעשר שהוא קדוש. ולא נתתי ממנו למת אלא לך הבאתיו ונתתיו כי אתה אלקים חיים ומלך עולם²⁰. עשיתי ככל אשר צויתני על הבכורים ועל המעשרות.

טו. ואת האדמה שתתן אתה מטר²¹ השמים על פני האדמה כדי שנעבדך לשנה הבאה במצוות התלויות בארץ (ו).

טז. את החקים האלה של בכורים ושל מעשר שיהיו לך חק ומשפט. ואת המשפטים התלויים במעשר²² כגון לא אכלתי באוני וגו'. ושמרת בלבבך. ועשית אותם בארץ²³.

יז. את ה' האמרת אתה הזקקת שאמר הקב"ה ונתרצה להיות לך לאלוקים מתוך שקבלת עליך מצותיו וגם הוא כמו כן.

יח. האמירך הפעילך שאמרת שתהיה לו לעם סגולה לפי שעשה לך נסים וגבורות. האמרת פאישדיר"ה בלע"ז (ו). ד"א לשון תמורה החלפת כל היראות שבעולם בו שהנחת כלם ובחרת בו וכמו כן החליף הוא כל האומות הקדמונים ובחר בך לשמור מצותיו²⁴. והאל"ף יסוד נופל הוא כמו אל"ף דאזרוע²⁵ דאסוך²⁶ דאתמול²⁷. ד"א לשון שבח כמו יתאמרו כל פועלי און²⁸.

מקורות וצינונים: 16 לעיל יד כח. 17 אע"ז. 18 בכורים פ"ב מ"ב דעת ת"ק ור"ש, וברע"כ שם. 19 איוב כ י, רש"י. (המלים ולא השחתיו בטמא, אינן אלא שרוב מלמטה - הגהות ברכו). 20 אע"ז. 21 רבב"ח, (את המטר עפ"י כ"י). 22 לא כרמב"ן שקאי אכל מצות וכו'. 23 אע"ז. 24 רב"ש. 25 ירמיהו לב כא. 26 מלכ"ב ד ב. 27 תהלים צ ד. 28 תהלים צד ד (רש"י שם), רש"י, רב"ש, פער.

ביאורים

<p>בספרי פס' ד', וברא"ם כתב (כג"י רש"י) מניף בשעת קריאה ואח"כ הכהן מניח את הסל לפני המזבח. חזר המביא ונוטלו ממקום שהניחו הכהן וחזר ומניף בכתחילה, ואח"כ מניחו לפני ה' ומשתחוה</p>	<p>ויוצא. (ו) למדנו, שעיקר תפלתו של אדם ליכולים טובים שיוכל לקיים מצוות התלויות בארץ (טובה כללית). ולא כדי שיהיה לו ולבני ביתו אוכל לשובע (טובה פרטית) (דרכי חיים). (ז) האמרת - אתה</p>
---	---

יט. ולתתך עליון וגו' והיכן דבר ונתתך ה' לראש ולא לזנב²⁹.

כז ב. והקמת לך אבנים פרש"י נמצאת אתה אומר שלשה מיני אבנים היו, י"ב בירדן וכנגדן בגלגל וכנגדם בהר עיבל כדאיתא במסכת סוטה¹. תז"ק שהרי במסכת סוטה משמע באידך גיסא² נמצאת אומר שלשה מיני אבנים היו אחד שהקים משה בערכות מואב שנאמר³ הואיל משה באר אתיא באר באר ואחד שהקים יהושע (א) בגלגל הם אותם עצמם שבנו מהם מזבח בהר עיבל וסדוהו בסיד וכתבו עליו התורה והעלו עליו עולות ושלמים ואכלו ושמחו וברכו וקללו (ב), וקפלו את האבנים ובאו ולנו בגלגל שנאמר⁴ והעברת אותם עמכם והנחתם אותם במלון אשר תלינו בו הלילה וכתוב⁵ את שתי עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל. אבנים גדולות להכיל כתב חשבון מצות התורה כמו שכתובות בהלכות גדולות בענין אזהרות (ג). ושדת אתם בשיד להשכיב הסיד בין שורה לשורה כדי לחברן זו לזו כענין בנין שאר אבנים⁶. [בשיד לשון סיד]⁷.

ד. תקימו את אבנים האלה הוא שנאמר למעלה והקימות לך אבנים גדולות וגו'. בהר עיבל להיות נחמה ולישב את דעתם לאותם העומדים על הקללה⁸ בהר עיבל ומטעם זה כתיב ובנית שם מזבח וגו' וכתוב וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלוקיך ללמדך ששכינה ביניהם.

ה. לא תניף עליהם ברזל ו. אבנים שלמות תבנה מכאן למדו רבותינו במסכת מדות⁹ שהברזל פוסל בנגיעה ופגימה לכל דבר (ד) אפילו בלא ברזל, אזהרה שמענו עונש מנין תלמוד לומר⁹ כי חרבך הנפת עליה ותחללילה.

ט. היום הזה נהיית לעם אחרי שאתה מקבל עליך שבועת התורה¹⁰.

יב. אלה יעמדו כל העומדים על הברכה היו בני הגבירות וע"י שבני לאה רבים נטלו מהם הקטן והגדול להשלים המנין על בני השפחות שלא היו רק ד' והיו

מקורח וציונים: 29 לקמן כח יג, (ועיין ברש"י שכאשר דבר מוסב אסיפא, ולדברי רבינו קאי ארישא ודו"ק). 1 סוטה לה: 2 קושיא זו בריב"א בשם רבינו, וכן במפרשי רש"י. 3 לעיל א ה, (ועיין בסוטה שם). 4 יהושע ד ג. 5 שם פס' כ. 6 ריב"ש. 7 עפ"י בראשית יד י. 8 פ"ג מ"ד. 9 שמות כ כב, ובמש"כ. 10 ריב"ש.

ביאורים

גורם לומר, רשכ"ם. (א) ואחד שהקים יהושע בתוך הירדן, שנאמר ושחים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן ויהיו שם בתוך הירדן עד היום הזה (יהושע ד ח), ואחד שהקים יהושע בגלגל וכו' (עפ"י כ"י).

(ב) כוונתו לברוך אשר וכו' ולאורו אשר לא וכו'. (ג) ח"ל האע"ז: ואמר הגאון כי כתוב עליהם מספר המצוות כמו הכתובות בהלכות גדולות בענין אזהרות ויפה אמר. (ד) י"ג ופגימה בכל דבר, וראה ברע"ב